

Complexnummer: 531941

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

NHW-Fort (bij) Giessen

Aantal complexonderdelen

6

Monumentnummers van complexonderdelen

531942, 531943, 531944, 531945,
531946, 531947

Woonplaats

Giessen

Gemeente

Altena

Provincie

Noord-Brabant

Locatie van het hoofdobject

Fort Giessen, Giessen

Complexomschrijving

Cluster 79. Complexomschrijving.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

COMPLEX FORT (BIJ) GIESSEN

Inleiding

De Nieuwe Hollandse Waterlinie vormde van 1815 tot februari 1940 de hoofddefensielinie van het Koninkrijk der Nederlanden. De 85 kilometer lange verdedigingslinie die is gebaseerd op een uitgestrekte waterbarrière gesteund door militaire versterkingen, strekte zich uit van de Zuiderzee bij Muiden tot aan de Biesbosch bij Werkendam. De breedte varieerde van slechts enkele honderden meters ten oosten van Utrecht, tot 7,5 km en zelfs meer dan 10 km in de Vijfheerenlanden. Het typisch Hollandse defensiesysteem van inundaties was de verbeterde voortzetting van de eens zo succesvolle (oude) Hollandse Waterlinie uit 1672. Het concept voor een waterlinie dateert al uit 1589, toen prins Maurits opdracht kreeg van de Staten van Utrecht en Holland om te onderzoeken hoe de jonge Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden op een zo efficiënt mogelijke manier kon worden verdedigd. Door een optimaal gebruik van de geografische omstandigheden kon een bijzondere verdedigingslinie worden aangelegd. Daar waar hoog Nederland overgaat in het laag gelegen poldergebied is het tamelijk eenvoudig om land onder water te zetten met behulp van sluizen of het doorsteken van dijken. Aan de tastbare onderdelen van deze voornamelijk 'papieren

tijger' werd eeuwenlang gesleuteld. Na WOII speelde de Nieuwe Hollandse Waterlinie geen rol van betekenis meer in de hoofddefensie. En in 1951 werden veel onderdelen van de Linie gedeclineerd, waarmee de opheffing van de Linie als zodanig een feit was.

Een verbeterde Waterlinie

De grondslag voor een verbeterde nieuwe Hollandse Waterlinie werd gelegd in de Franse tijd in 1796/97 door de directeur der Hollandse Fortificatiën C.R.T. Kraijenhoff. In zijn Memorie betreffende de eerste of capitale Waterlinie beschrijft Kraijenhoff gedetailleerd hoe de (oude) Hollandse Waterlinie er toen voorstond en geeft hij aan hoe deze Linie verbeterd zou moeten worden. Tevens bepleit hij een oostwaartse verlegging van de Linie om de stad Utrecht binnen de Linie te brengen, beschermd door een aaneenschakeling van voorposten. Niet alleen omdat Utrecht een belangrijke garnizoensstad was, maar vooral om te voorkomen dat de vijand de waterhindernis zou kunnen aftappen. De aanbevelingen die hij deed vormden het concept voor wat later de Nieuwe Hollandse Waterlinie gaat worden. In 1811 werden de plannen zelfs door Keizer Napoleon goedgekeurd: *La ligne de Naarden à Gorcum doit donc être considérée comme la vraie ligne de l'Empire*. Mede vanwege militaire en politieke ontwikkelingen werd het plan echter niet verder uitgewerkt. Na het vertrek van de Fransen, bij de aanloop tot het nieuwe Koninkrijk der Nederlanden in het najaar van 1814, diende Kraijenhoff opnieuw een nota in, waarin zijn voorstellen uit 1796 en 1811 waren geactualiseerd. Daarop besloot Koning Willem I in het voorjaar van 1815 tot de aanleg van een nieuwe Waterlinie, toen nog 'Utrechtse Linie' genoemd. De militaire en waterstaatkundige werken voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie zouden het grootste en duurste infrastructurele project worden dat ooit in Nederland is uitgevoerd.

Bouwen aan een perfect systeem

Evenals de 'Oude' Hollandse Waterlinie steunde de 'Nieuwe' op uitgebreide - maar nu beter beheersbare - inundaties, waarbij forten en batterijen de inlaatpunten (sluizen) beschermden en de niet te inunderen terreinstroken en andere accessen afsloten. Samen met de waterbouwkundige Jan Blanken, inspecteur-generaal van Waterstaat, ontwikkelde Kraijenhoff als inspecteur-generaal der Fortificaties (1814-1826) de 'natte' plannen voor de Nieuwe Waterlinie en werd opdracht gegeven aan majoor-ingenieur Willem Offerhaus voor de bouw van een fortenkring om Utrecht. Tot aan Nieuwersluis werd het tracé van de (oude) Hollandse Waterlinie langs de Vecht aangehouden. Vanaf Nieuwersluis volgde de nieuwe linie de Vecht, tot enkele kilometers ten noorden van Utrecht. Daar moest de linie oostelijk om de stad heen buigen, om vervolgens langs de Vaartse Rijn verder te gaan tot aan de sluizen van Vreeswijk aan de Lek. Voorts sloot de nieuwe Waterlinie aan op het zuidelijke tracé dat in 1787 was verplaatst naar de Diefdijk en de Linge. Er dienden vijf zogenaamde 'inundatiekommen' te komen met op de accessen permanente verdedigingswerken. Op een zestal cruciale plekken werden door Blanken ontworpen waaierluizen gebouwd, waaronder de inundatiesluis ten oosten van Woudrichem. Deze sluizen, die zelfs tegen hoog water in geopend konden worden, waren ideaal voor militaire inundaties. De inrichting van een optimaal inundatiestelsel en de aanleg van de onmisbare permanente verdedigingswerken duurden, met onderbrekingen, van 1815 tot 1886. Dat de realisatie van de nieuwe Waterlinie zoveel tijd kostte, had alles te maken met de (internationale) politieke en militair-technische ontwikkelingen en de ingrijpende infrastructurele en waterstaatkundige veranderingen gedurende de negentiende eeuw. We kunnen in die eeuw een viertal bouwperiodes onderscheiden. In de eerste fase van 1815-1826 werden de versterkingen rondom Utrecht gerealiseerd. Vervolgens bouwde de Dienst der Fortificatiën van 1841 tot 1864 de torenforten bij de rivieraccessen en tussen 1867-1872 vonden overal in de Linie verbeteringen plaats. Ten slotte werden tussen 1871 en 1886 de laatste forten van de Linie gebouwd. In de twintigste eeuw veranderden de militaire tactieken drastisch en werden

veldversterkingen tussen de forten aangelegd met diverse werken van gewapend beton.

Bouwfasen in de negentiende eeuw

Gedurende de eerste bouwphase werd tussen 1816 en 1826 op de kwetsbare accessen rondom Utrecht een vijftal forten gebouwd. De eenvoudige werken bestonden uit aarden omwallingen, die precies in het hart van de te beveiligen weg of kade waren gelegen. De forten werden omgeven door een gracht en op de hoofdwal was de opstelplaats voor het geschut. De vorm en de omvang van de forten werden bepaald door de breedte van het access en de ligging van de inundatiemiddelen. Op de hoog gelegen - en dus niet te inunderen - Houtense Vlakte werden vier lunetten gebouwd. Deze V-vormige versterkingen werden voorzien van zware bakstenen bekledingsmuren. Ten zuiden van Utrecht bouwde men ter bescherming van de inundatiesluizen forten bij Jutphaas, Vreeswijk en Culemborg. De volgende bouwphase diende zich aan nadat Nederland in 1839 België als onafhankelijke staat had erkend. Reorganisatie en vernieuwing van het verdedigingsstelsel waren nodig. Koning Willem II besloot tot een geconcentreerde verdediging, met de Nieuwe Hollandse Waterlinie als hoofddefensielinie. De vestingen en linies aan de landsgrenzen dienden om een eventuele vijandelijke opmars te vertragen, zodat de inundaties van Waterlinie tijdig konden worden gerealiseerd. De tweede actieve bouwperiode van de waterlinie duurde van 1841 tot 1864 en vond plaats, ondanks ingrijpende bezuinigingen op defensie (de omvang van het leger werd gehalveerd). Onder leiding van genieofficier Merkes van Gendt werden op de dijkaccessen langs de rivieren torenforten gebouwd. Bij de rivieraccessen van de Vecht, Lek, Linge en Waal verrezen ronde bakstenen torenforten. In diezelfde periode kregen veel kleinere werken van de linie 'bomvrije' gebouwen o.a. in de vorm van vierkante wachthuizen binnen de redoutes. Met de Napoleontische term 'bomvrij' (à l' épreuve de bombe) bedoelde men dat ze bestand waren tegen contemporain geschut. Het waren veelal wachthuizen met zware, gemetselde muren. Enige versterkingen op de dijkaccessen in het Vechtplassengebied, die nog uit de Franse tijd dateerden, werden vervangen door eenvoudige forten of redoutes. In 1853 werd de Kringenwet ingevoerd die bepaalde dat er binnen cirkel van 1000 meter van de forten beperkte bouw- en beplantingsvoorschriften golden i.v.m. een vrij schootsveld. Binnen deze kringen vinden we dan ook soms houten bebouwing. In 1951 werd de Kringenwet opgeschort en in 1963 ingetrokken. Omstreeks 1864 leek de Nieuwe Hollandse Waterlinie min of meer voltooid. Maar ontwikkelingen voor en tijdens de Frans-Duitse oorlog van 1870 brachten talloze tekortkomingen aan het licht, zowel op bouwkundig en wapentechnisch, als op tactisch gebied. Kolonel Kromhout kreeg de taak om de organisatie van de Waterlinie beter te structureren. Er waren veel te weinig bomvrije onderkomens voor manschappen en bomvrije magazijnen voor munitie. Bovendien bleken de zware muren van de hoge torenforten lang niet zo 'bomvrij' als ze heetten te zijn. Maar ook de nieuwe en de verbeterde 'bomvrije' forten bleken kort na oplevering alweer verouderd. In de daaropvolgende jaren werden de kwetsbare torens daarom beveiligd. Om de torens tegen directe treffers te beschermen, werd een zogenaamde 'contrescarp' aangebracht, een halfgrondgaande aanaarding van een dik kleipakket of een gemetselde en aangeaarde galerij die los stond van de toren en daar in een ruime halve cirkelvorm omheen lag. Ook veel andere bomvrije wachthuizen kregen een stevige aarden dekking. De derde bouwperiode (1867- ca. 1872) volgde o.a. na de uitvindingen van geschut met een getrokken loop (ca. 1860). Dit ver dragende en nauwkeuriger geschut maakte duidelijk dat de werken in de Waterlinie toch zeer kwetsbaar waren. De forten misten dekkingsmogelijkheden voor manschappen en materieel. Er was behoefte aan bomvrije remises voor geschut en bomvrije kazernes voor de manschappen. Bovendien dienden de wallen te worden verzaaid. Door de toegenomen reikwijdte van de projectielen moesten de steden Naarden en Utrecht, die in de frontlinie kwamen te liggen, op grotere afstand worden verdedigd. Daarom werden vooruitgeschoven posten aangelegd. Het centraal gelegen Utrecht was al een kruispunt van wegen, maar werd sinds de jaren '60 ook een knooppunt van een nieuwe vorm van infrastructuur: de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

spoorwegen. De ring van zes oudere forten die Utrecht beschermde, lag ten opzichte van de mogelijke posities van vijandelijk geschut te dicht bij de stad. Daarom werd nog verder oostwaarts van de Domstad een tweede, vooruitgeschoven fortenkring aangelegd. Verder vonden langs de Lek verbeteringen plaats voor mogelijke onderwaterzettingen rond Utrecht: er kwam een nieuwe inlaatsluis bij Wijk bij Duurstede en er vonden verbeteringen plaats bij Honswijk. Begin jaren '70 realiseerde de regering zich dat het Nederlandse defensieapparaat de afgelopen dertig jaar sterk onder de bezuinigingen had geleden. Daarom diende de Minister van Oorlog de Vestingwet van 1874 in. Deze kende o.a. prioriteit toe aan de verbetering en vernieuwing van de Nieuwe Hollandse Waterlinie als hoeksteen van de Nederlandse verdediging. Binnen acht jaar moesten nieuwe werkzaamheden voor de hoofdverdedigingslinie worden verwezenlijkt (ruim 10 miljoen gulden). Daarmee ging men de vierde bouwperiode (ca. 1871-1886) in, die in feite een voortzetting was van de derde, maar op andere gronden. Fort Giessen behoort tot deze periode. De Waterlinie was nog maar amper ingericht volgens de laatste eisen van een grote defensieve kracht, of in 1885 werd de brisantgranaat ingevoerd. Tegen dit explosieve projectiel was geen fort bestand. L'histoire se repète: op slag waren de forten van de gemoderniseerde Waterlinie weer verouderd en dus onbruikbaar. De geschiedenis van de vestingbouw leert dat de ontwikkelingen van de verdedigingsmethoden voortdurend achterlopen op die van de aanvalswapens. De forten bleken niet meer geschikt als opstellingsplaats voor vestinggeschut. Om trefkans te voorkomen, moesten manschappen en geschut worden gespreid in het linielandschap. De forten vervulden nog wel een rol als stormvrij infanteriesteunpunt. Sindsdien speelde 'maskering'(camouflage) door beplantingen op en bij de forten een rol. In deze periode werden op veel forten, behalve fortwachterswoningen, ook houten genie- en artillerieloodsen gebouwd om het materieel in vreedstijd vochtvrij te stallen. Ondertussen vond toch op grote schaal nieuwbouw plaats in de Waterlinie. Van noord tot zuid verrezen nieuwe forten en batterijen in de Linie om een aaneengesloten 'snoer' van steunpunten op bepaalde afstand van elkaar te realiseren. Daarna kwam de fortenbouw tot stilstand. Het nut en de kracht van de kostenverslindende en snel verouderende forten van de Waterlinie stonden aan het eind van de negentiende eeuw ter discussie. Het accent werd van de zogenaamde 'dode weermiddelen' verlegd naar de levende, mobiele strijdkrachten die verspreid in veldversterkingen in de Linie zouden moeten opereren om een stormaanval met de nieuwste wapens te weerstaan.

WOI en WOII

Tijdens de mobilisaties van WOI en WOII werd een groot aantal veldversterkingen voor artillerie, infanterie en munitieopslag aangelegd. Loopgravenstelsels, groepsnesten, prikkeldraadversperringen, gevechtswagenversperringen en tankgrachten bepaalden het gezicht van de jongste Waterlinie. Ook bouwde men honderden betonnen groepsschuilplaatsen en vele mitrailleurkazematten tussen de forten in het linielandschap. Zo is op de lijn Fort Brakel - Wilhelminasluis - Fort Giessen - Uitwijk - Uppel - Fort Bakkerskil tussen 1914 en 1918 een reeks betonnen schuilplaatsen van verschillend type gerealiseerd. Hiervan bestaan er nog ongeveer tien. In de mobilisatietijd voorafgaande aan de Tweede Wereldoorlog zijn noordelijk hiervan onder meer tientallen groepsschuilplaatsen Type P gebouwd. Op en bij de forten verschenen de moderne golfplaten Nissen-hutten en Romney-loodsen voor diverse doeleinden.

FORT (BIJ) GIESSEN

Inleiding complex

Het complex FORT (BIJ) GIESSEN dateert uit het laatste kwart van de 19e eeuw en werd gebouwd in de jaren 1878-

1881. Het dankt zijn naam aan de ligging in de nabijheid van het dorp Giessen. Bij de eerste aanleg van Fort Giessen is een omgracht, ruwweg lunetvormig aardwerk ontstaan, dat vervolgens is aangevuld met enkele zogenoemde bomvrije bouwwerken, waaronder een kazerne en remises. De hoofdvorm is een ongelijkzijdige vijfhoek met aan de (noord)westzijde een klein, halfronde bastion. Het fort is aangelegd in een vooruitgeschoven positie in een niet inundeerbaar terrein en de ligging is hierdoor vanaf het begin omstreden geweest. Het fort maakte deel uit van de voorverdediging van de vestingstad Woudrichem en de frontzijde is daarom naar het zuidoosten gericht, terwijl de keel met de toegang aan de noordwestzijde ligt. Het werk is omgeven door een gracht. Het complex kan nog in de bodem aanwezige sporen of resten van aardwerken, geschutsopstellingen en dergelijke bevatten.

Ligging en relatie met andere complexen

Fort Giessen is aangelegd op een strategische plaats, ten zuiden van het dorp Giessen aan een meander van het riviertje de Alm, op een door rivierafzettingen moeilijk of niet te inunderen plaats. Het gebied ten zuiden en zuidoosten van het fort is mogelijk nooit in aanmerking gekomen te worden voorzien van inundatiemiddelen; in elk geval bevatte het gedurende de periode van functioneren van de Nieuwe Hollandse Waterlinie geen voorziene inundatievelden. Mogelijk hangt dit samen met de in de jaren 1888-1904 uitgevoerde Maaswerken, die door zuidwaartse verlegging van de toenmalige rivier en opening van de monding bij het Hollandsch Diep een sterke wijziging van de waterstaatkundige toestand en van de landsverdediging in dit gebied ten gevolge had. Het fort zodanig gesitueerd dat het een aantal (dijk)wegen beheerst, waaronder de zuidelijke Maasdijk - later de dijk langs de Afgedamde Maas - en de landverbinding over de sluizen in de Maas. Hier zijn in 1905 (thans niet meer bestaande) aarden werken - geschutsstanden - aangelegd die als verdediging dienden. Fort Giessen lag op geruime afstand van alle andere forten in het Land van Altena en de Bommelerwaard en werd van daaruit dan ook niet gedekt. Dit betekende dat het fort, zeker door de afname van het belang van het systeem van geconcentreerde verdediging, een relatief zwakke positie innam en het verloor een deel zijn functies dan ook al vroeg: in 1926.

Omschrijving complex

Het ongeveer 9 ha beslaande complex FORT (BIJ) GIESSEN bestaat ruwweg uit een vijfzijdig aardlichaam met een bastion aan de (noord)westzijde, dat totaal is omgeven door een ruime, natte gracht en waarop onder meer enige bomvrije gebouwen voorkomen. De grootste breedte is circa 210 m; de grootste diepte bedraagt circa 140 m. Direct buiten de natte gracht bevinden zich de buitenoevers, met hierop delen van de onderhoudsweg. De ontsluiting van het fort geschiedt via een korte weg aan de noordwestzijde of keelzijde, die uitkomt bij het ontmoetingspunt van de Giessensesteeg, de Burgstraat en de Heuvelkamp (voorheen: Hoofd Graafweg). Het complex Fort Giessen omvat naast de aanleg met aardwerken, natte gracht, buitenoevers met een onderhoudspad en dergelijke, verschillende bomvrije gebouwen.

De bescherming van het complex Fort (bij) Giessen betreft de volgende complexonderdelen:

- FORTAANLEG EN AARDWERKEN, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS EN ONDERHOUDSWEG EN MET DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE
- BOMVRIJ GEBOUW / KAZERNE / REMISE (A)
- BOMVRIJ GEBOUW / REMISE (B)

- BOMVRIJ GEBOUW / REMISE (C)
- ARTILLERIELOODS (D)
- FORTWACHTERSWONING (E)

Waardering:

Het complex FORT (BIJ) GIESSEN is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende meer dan 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een complex dat in eerste aanleg een voorbeeld is van een aardgedekt bomvrij bouwwerk met aardwerken en omgrachting uit de periode 1878-1881 bij een aantal verschillende accessen en nabij waterstaatkundige en inundatiewerken.

* Krijgshistorische en systeemwaarden als onderdeel van een aaneengesloten militaire verdedigingslinie tussen de voormalige Zuiderzee en de Biesbosch. Deze bestond hoofdzakelijk uit een samenhangend systeem van inundatievelden en bijbehorende inundatiemiddelen en van schootsvelden. Dit systeem werd aangevuld met diverse, uit verschillende perioden daterende typen gebouwde of aangelegde verdedigingswerken die dienden ter afsluiting en verdediging van niet te inunderen terreinen of andere accessen.

* Archeologische waarden vanwege mogelijk in de bodem aanwezige sporen en resten van aardwerken, geschutsopstellingen en dergelijke.

* Ensemblewaarde en situationele waarden door de ligging binnen het systeem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en in het bijzonder in de directe relatie tot de voormalige geschutsstanden op de dam in de Maas. Tevens is hier sprake van een redelijk herkenbare relatie met het schootsveld.

* Het complex is representatief (karakteristiek) omdat het nog steeds verschillende fysieke onderdelen en kenmerken vertoont die destijds tot de bouw aanleiding waren.

* Het complex is gaaf bewaard omdat qua structuur en fysiek voorkomen de hoofdzaken van de toestand in de jaren '80 van de 19e eeuw zijn bewaard.

Monumentnummer*: 531942

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 23 januari 2015
Kadaster deel/nr: 82802/141

Complexnummer

531941

Complexnaam

NHW-Fort (bij) Giessen

Woonplaats*

Giessen

Gemeente*

Altena

Provincie*

Noord-Brabant

Locatiennaam

Fort Giessen, Giessen

Locatieomschrijving

Kadastrale gemeente*

Woudrichem

Sectie*

I

Kad. object*

Woudrichem

I

Woudrichem

I

Appartement

Grondperceel

403

1426

402

Rijksmonumentomschrijving**

Cluster 79.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

FORTAANLEG EN AARDWERKEN, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS EN ONDERHOUDSWEG EN MET DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE als basale elementen van het Fort Giessen. Forten werden gewoonlijk geconstrueerd op basis van vooraf aangebrachte aardlichamen die als een fundering fungeerden en wegzakken in (een natte en slappe) bodem moesten voorkomen. Bij de bouw van de forten is, behalve dit gewoonlijk al tactisch 'voorgevormde' aardlichaam - dat op zichzelf reeds een weerbare rol kon vervullen - ook nog een specifieke aanleg gerealiseerd die bedoeld was om de defensieve kracht te vergroten, de veiligheid van de bezetting te waarborgen en intern en extern transport en verkeer te vergemakkelijken. Zo ontstonden er onder meer aarden dekkingen voor verschillende bouwwerken, om ze minder kwetsbaar te maken voor inslagen van vijandelijk vuur, aarden wallen die de bebouwing en open terreinen dekten en de contouren bepaalden en bestrate paden en appelplaatsen. Forten werden gewoonlijk omgeven door een of meer natte of droge grachten om eventuele nadering van de omwalling of het fortterrein tot het laatst toe te belemmeren. De forten waren gewoonlijk slechts te bereiken via een of meerdere bruggen of via een smalle landengte. Waar om waterstaatkundige of andere redenen een permanente directe

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

verbinding tussen binnen- en buitengebied bestond, was deze zodanig uitgevoerd dat hij niet of slechts met de grootste moeite te passeren was. Toepassing van zogenoemde ezelsruggen, monniken (vooral bij vestingen) en / of hekwerken was hierbij gebruikelijk. Langs de buitenzijde van de grachten lag vaak een weg of pad, dat zowel in de vorm van een gedekte weg kon zijn aangelegd, als ook wel gelijk met, of zelfs boven maaiveldniveau. Deze wegen of paden konden verschillende functies hebben, uiteenlopend van openbare weg tot onderhoudspad, en ook van militaire gedekte weg tot exclusieve toegangsweg naar het fort. Buiten de natte gracht bevindt zich bovendien vaak een (van oudsher en nog ten dele) met grenspalen als zodanig aangemerkte zone waarover het Ministerie van Oorlog zeggenschap had, de Militaire Landsgrond. Fort Giessen vormde geen uitzondering op dit algemene principe, maar het was een fort dat in een vooruitgeschoven positie lag, waar bovendien niet goed tot inundaties kon worden overgegaan en het was daardoor relatief kwetsbaar. Fort Giessen was bereikbaar via een brug over de gracht aan de noordwestzijde, maar deze brug is later vervangen door een dam, waarschijnlijk om transport met zwaardere voertuigen mogelijk te maken. De benodigde grond is afkomstig van gebouw B, waarvan de munitiekelder beter bereikbaar werd. Onzekerheid bestaat over een mogelijk eerder aanwezig geweest zijnde poterne (een ondergrondse, aardgedekte, bomvrije verbindingsgang) tussen de gebouwen A en B en eventuele resten of sporen daarvan.

Omschrijving

FORTAANLEG EN AARDWERKEN, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS EN ONDERHOUDSWEG EN MET DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE van Fort Giessen, in hoofdzaak bestaande uit een asymmetrisch, vijfzijdig aardwerk met verschillende niveaus, waarvan de keelzijde een iets naar binnen geknikt beloop heeft dat aan de westzijde overgaat in een bastionvormig aardlichaam. De ten dele geëffende aardwerken en de aarden wallen, met hierin resten en sporen van artillerieopstelplaatsen (emplacements) herinneren, aan de vroegere omsluiting van het fortterrein of terreplein. De aanleg van het fort dateert uit de periode 1878-1881. Het fort is destijds aan de zuidoostzijde van de Giessensesteeg-hoek Hoofdgraaf(weg) gebouwd, met een rechte toegangsweg naar het ontmoetingspunt van beide. Er zijn drie door (deels afgevlakte) aardwerken gedekte, bomvrije gebouwen. Ten zuidwesten van en haaks op de centrale as van het fort ligt een groot bomvrij gebouw dat als onderkomen voor manschappen en materieel diende, de kazerne (A). De beide andere bomvrije gebouwen liggen ten zuidoosten (remise B) en noordoosten (remise C) van de kazerne. De gracht van Fort Giessen is nog vrijwel compleet aanwezig en vormt een ruime omkadering van het aardlichaam. Rond de gracht ligt een nog goed herkenbaar onderhoudspad op ongeveer maaiveldniveau. De oorspronkelijk met grenspalen als zodanig aangemerkte zone waarover het Ministerie van Oorlog de zeggenschap had, de Militaire Landsgrond, is op de bij dit document behorende kaart aangeduid.

Waardering

De FORTAANLEG EN AARDWERKEN, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS EN ONDERHOUDSWEG EN MET DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE van Fort Giessen is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende meer dan 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd

is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

* Archeologische waarden vanwege mogelijk in de bodem aanwezige sporen en resten van aardwerken, geschutsofstellingen, een poterne en dergelijke.

Het onderdeel is een voorbeeld van een grotendeels aarden aanleg, bestaande uit een aarden wal met emplacements en aardgedekte bouwwerken voor verschillende functies, en verder een padenstructuur, een gracht, een omleidingsweg en een door middel van grenspalen aangeduide militaire zone uit de periode 1878-1881.

* Ensemblewaarde en situationele waarden door de ligging binnen het systeem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen, door de uitzonderlijke, vooruitgeschoven en niet door inundeerbare gronden beveiligde positie en door de herkenbare relatie met het schootsveld.

* Het onderdeel is representatief omdat het een schaars voorbeeld is van een fort waarvan de positie op fysieke gronden altijd omstreden is geweest en dat als zodanig dan ook al vroeg zijn functie verloor, zonder nader versterkt te zijn of aangevuld te zijn met andere defensieve middelen.

* Het onderdeel is goed bewaard omdat de aanaarding, het grondplan, de gracht en het onderhoudspad grotendeels onveranderd bewaard zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

Monumentnummer*: 531943

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 23 januari 2015
Kadaster deel/nr: 82802/106

Complexnummer

531941

Complexnaam

NHW-Fort (bij) Giessen

*Woonplaats**

Giessen

*Gemeente**

Altena

*Provincie**

Noord-Brabant

*Straat**

Giessensesteeg

*Nr**

2

*Toev.**

a

*Postcode**

4283 HP

*Woonplaats**

Giessen

Situering

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Woudrichem

*Sectie**

I

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

1426

*Rijksmonumentomschrijving***

Cluster 79.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

BOMVRIJ GEBOUW / KAZERNE / REMISE (A) als voorbeeld van een aan drie zijden en bovenop door aarde gedekt bouwwerk, waarvan alleen de gevel aan de keelzijde zichtbaar is. Afhankelijk van de periode van ontstaan - en daarmee van de te verwachten inslagkracht van projectielen - werd van 'bomvrije gebouwen' gesproken, wanneer ze werden geacht bestand te zijn tegen een van tevoren bepaald aantal inslagen van zwaar kaliber.

Een kazerne is een verblijfsgebouw voor soldaten en hun uitrusting. Het waren de Fransen die eind 18e, begin 19e eeuw het stelsel invoerden soldaten in kazernes te legeren; vele kazernes zijn vanaf die tijd deel gaan uitmaken van forten, maar hiernaast zijn er ook vele als afzonderlijke bouwwerken binnen of buiten de bebouwde kommen (steden) tot stand gekomen. De binnen de 19e-eeuwse forten en andere werken gesitueerde kazernegebouwen waren gewoonlijk als bomvrije onderkomens geconstrueerd, dat wil zeggen dat ze bestand dienden te zijn tegen vijandelijk artillerievuur. Als bouw materiaal werd metersdik metselwerk of (gewapend) beton toegepast, terwijl als dekking van het dak en de frontzijde bovendien een aanaarding plaatsvond. Verzwaring van metselwerk, toepassing van schokabsorberende metselsystemen (onder meer door middel van bogen), flauwe hellingshoeken en gebogen of juist puntige vormen, gebruik van beton - en later van gewapend beton - in steeds zwaardere uitvoering, was een van de manieren om vestingwerken bestand te houden tegen toenemende aanvalskracht. Bovendien was het

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

aanbrengen van aarddekkingen een goed middel gebleken om de energie te absorberen of te dempen. Dit is de reden waarom vele gemetselde of betonnen werken van een aardlaag of een frontbescherming van zand of aarde zijn voorzien. De niet binnen forten of andere werken gelegen kazernes waren al dan niet speciaal voor die bestemming opgerichte en ingerichte gebouwen met accommodatie voor de (permanente) legering van militairen, vaak ook voorzien van andere militaire faciliteiten, zoals exercitieterreinen.

In het geval van de kazerne van Fort Giessen heeft aanaarding van het zware metselwerk vrijwel rondom plaatsgevonden en is alleen de hoofdgevel zichtbaar. De kazerne bevindt zich ten zuidwesten van en haaks op de centrale as van het fort.

In Fort Giessen is sprake geweest van een poterne (een aardgedekte gang), die de kazerne (A) met de aan de frontzijde van het fort gesitueerde remise (B) verbond, maar de poterne is niet (meer) aangetroffen.

Omschrijving

BOMVRIJ GEBOUW / KAZERNE / REMISE (A) van Fort Giessen is een bouwwerk dat aan drie zijden en bovenop is gedekt door een dikke aanaarding, waardoor alleen de gevel aan de keelzijde in het zicht is. De in zwaar metselwerk uitgevoerde gevel is twee bouwlagen hoog en omvat een vijftal niet identieke traveeën over beide bouwlagen en een travee over één bouwlaag. Als bouw materiaal werd massief tonvormig metselwerk toegepast van ca. 40-180 cm dik. Voor tussenvloeren is gebruik gemaakt van hout. De traveeën worden bepaald door lichter gekleurde bakstenen togen. Behalve in de meest linkse travee (hier een venster) getoogde toegangen met meestal aan weerszijden dito vensters van niet overal gelijk formaat. Erboven vrijwel overal drie gekoppelde vensters. Links onder de in het verlengde van de gevel liggende, hellende vleugelmuur de zesde travee - deze zonder verdieping. Naast de meest rechtse travee een haakse keermuur tot de verdieping met daarboven dubbele houten schuifdeuren als toegang tot een remise. Verder opgeklampte houten deuren en dubbele luiken; in de topgevel een inscriptie in natuursteen "Giessen". Het interieur werd niet bezocht, maar door foto's is bekend dat veel elementen bewaard zijn gebleven.

Waardering

Het BOMVRIJ GEBOUW / KAZERNE / REMISE (A) van Fort Giessen is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel van omstreeks 1880, namelijk een voorbeeld van een met aarde gedekt bomvrij gebouw, eerder mogelijk voorzien van een poterne naar een nabij gelegen remise.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en vanwege de functionele, maar uitzonderlijke, beperkte fysieke samenhang met de overige onderdelen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

* Het onderdeel is tamelijk representatief omdat het in verschijningsvorm de kenmerken vertoont die het toenmalige defensieve doel onderstrepen.

* Het onderdeel is goed bewaard omdat het in de loop der tijd weinig wezenlijke aanpassingen heeft ondergaan en het de oorspronkelijke structuur heeft behouden.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bomvrij militair object

Functie

Monumentnummer*: 531944

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 23 januari 2015
Kadaster deel/nr: 82802/87

Complexnummer

531941

Complexnaam

NHW-Fort (bij) Giessen

Woonplaats*

Giessen

Gemeente*

Altena

Provincie*

Noord-Brabant

Locatiennaam

Giessen

Locatieomschrijving

Fort Giessen

Kadastrale gemeente*

Woudrichem

Sectie*

I

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

1426

Rijksmonumentomschrijving**

Cluster 79.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

BOMVRIJ GEBOUW / REMISE (B) als voorbeeld van een aan drie zijden en bovenop door aarde gedekt bouwwerk, waarvan alleen de gevel aan de keelzijde zichtbaar is. Met de toename van de draagwijdte van het geschut, de kracht van de inslagen van projectielen en de explosieve kracht van (brisant)granaten werd het steeds moeilijker weerstand te bieden tegen beschietingen. Verzwaring van metselwerk, (onder meer door middel van bogen), flauwe hellingshoeken en gebogen of juist puntige vormen, gebruik van beton - en later van gewapend beton - in steeds zwaardere uitvoering, waren manieren om de vestingwerken bestand te houden tegen toenemende aanvalskracht. Bovendien was het aanbrengen van aarddekkingen een goed middel gebleken om de energie te absorberen of te dempen. Dit is de reden waarom vele gemetselde of betonnen werken van een aardlaag of een frontbescherming van zand of aarde zijn voorzien. Afhankelijk van de periode van ontstaan - en daarmee van de te verwachten inslagkracht van projectielen - werd van 'bomvrije gebouwen' gesproken, wanneer ze werden geacht bestand te zijn tegen een van tevoren bepaald aantal inslagen van zwaar kaliber. Op Fort Giessen zijn meerdere bomvrije bouwwerken tot stand gebracht, waaronder deze remise aan de frontzijde van het werk, ten zuidoosten van de kazerne. Een deel van de aarden dekking van het bouwwerk is later benut voor de aanleg van een dam in de fortgracht.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Omschrijving

BOMVRIJ GEBOUW / REMISE (B), vrijwel centraal gelegen aan de zuidoostzijde (frontzijde) van Fort Giessen, en gekenmerkt door een bakstenen gevel aan de noordwestzijde. Het rond 1880 gerealiseerde gebouw wordt gedekt door een (niet meer in zijn geheel aanwezige) aarden laag, die alle zijden, behalve de bakstenen gevel, aan het zicht onttrekt. De aardlaag is aangebracht als bescherming tegen inslagen van projectielen. De tweelaagse gevel heeft een sobere en functionele architectuur, dubbele schuifdeuren op de begane grond en een deur met vensters op de iets naar achteren liggende verdieping. Deze gevelopeningen zijn getoogd en kennen houten afsluitingen. Aan de uiteinden gaat de gevel voor een deel schuil achter de aflopende aanaarding. Het gebouw kende een functie als remise, schuilplaats en buskruit- en projectielenmagazijn. Het interieur werd niet bezocht.

Waardering

Het BOMVRIJ GEBOUW / REMISE (B) van Fort Giessen is van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.
- * Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel van omstreeks 1880, namelijk een voorbeeld van een bomvrije bergplaats voor materieel en munitie.

- * Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.
- * Het onderdeel is representatief (karakteristiek) omdat het in verschijningsvorm de kenmerken vertoont die het toenmalige defensieve doel onderstrepen.
- * Het onderdeel is goed bewaard omdat het in de loop der tijd weinig wezenlijke aanpassingen heeft ondergaan en het de oorspronkelijke structuur heeft behouden.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bomvrij militair object

Functie

Monumentnummer*: 531945

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 23 januari 2015
Kadaster deel/nr: 82802/93

Complexnummer

531941

Complexnaam

NHW-Fort (bij) Giessen

Woonplaats*

Giessen

Gemeente*

Altena

Provincie*

Noord-Brabant

Locatiennaam

Giessen

Locatieomschrijving

Fort Giessen

Kadastrale gemeente*

Woudrichem

Sectie*

I

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

1426

Rijksmonumentomschrijving**

Cluster 79.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

BOMVRIJ GEBOUW / REMISE (C) als voorbeeld van een aan drie zijden en bovenop door aarde gedekt bouwwerk, waarvan alleen de gevel aan de keelzijde zichtbaar is. Met de toename van de draagwijdte van het geschut, de kracht van de inslagen van projectielen en de explosieve kracht van (brisant)granaten werd het steeds moeilijker weerstand te bieden tegen beschietingen. Verzwaring van metselwerk, toepassing van schokabsorberende metselsystemen (onder meer door middel van bogen), flauwe hellingshoeken en gebogen of juist puntige vormen, gebruik van beton - en later van gewapend beton - in steeds zwaardere uitvoering, was een van de manieren om de vestingwerken bestand te houden tegen toenemende aanvalskracht. Bovendien was het aanbrengen van aarddekkingen een goed middel gebleken om de energie te absorberen of te dempen. Dit is de reden waarom vele gemetselde of betonnen werken van een aardlaag of een frontbescherming van zand of aarde zijn voorzien. Afhankelijk van de periode van ontstaan - en daarmee van de te verwachten inslagkracht van projectielen - werd van 'bomvrije gebouwen' gesproken, wanneer ze werden geacht bestand te zijn tegen een van tevoren bepaald aantal inslagen van zwaar kaliber. Op Fort Giessen zijn meerdere bomvrije bouwwerken tot stand gebracht, waaronder deze kleine remise aan de noordoostzijde van de centrale as van het werk en ten noordoosten van de kazerne.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Omschrijving

BOMVRIJ GEBOUW / REMISE (C), aan de noordoostzijde van de centrale, van noordwest naar zuidoost lopende as van Fort Giessen, en gekenmerkt door een bakstenen gevel aan de noordwestzijde. Het rond 1880 gerealiseerde gebouw wordt gedekt door een aarden laag, die alle zijden, behalve de bakstenen gevel, aan het zicht onttrekt. De aardlaag is aangebracht als bescherming tegen inslagen van projectielen. De gevel heeft een sobere en functionele architectuur. Aan de uiteinden gaat de gevel voor een deel schuil achter de aflopende aanaarding. De gevelopeningen zijn getoogd met voornamelijk houten afsluitingen. Het gebouw kende een functie als remise en schuilplaats. Het interieur werd niet bezocht.

Waardering

Het BOMVRIJ GEBOUW / REMISE (C) van Fort Giessen is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel van omstreeks 1880, namelijk een voorbeeld van een bomvrij gebouw / remise.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief (karakteristiek) omdat het in verschijningsvorm de kenmerken vertoont die het toenmalige defensieve doel onderstrepen.

* Het onderdeel is goed bewaard omdat het in de loop der tijd weinig wezenlijke aanpassingen heeft ondergaan en het de oorspronkelijke structuur heeft behouden.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bomvrij militair object

Functie

Monumentnummer*: 531946

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 23 januari 2015
Kadaster deel/nr: 82802/132

Complexnummer

531941

Complexnaam

NHW-Fort (bij) Giessen

Woonplaats*

Giessen

Gemeente*

Altena

Provincie*

Noord-Brabant

Locatiennaam

Giessen

Locatieomschrijving

Fort Giessen

Kadastrale gemeente*

Woudrichem

Sectie*

I

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

1426

Rijksmonumentomschrijving**

Cluster 79.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

ARTILLERIELOODS (D) als niet bomvrij onderdeel van het Fort Giessen. Op verschillende plaatsen zijn binnen en buiten fortterreinen in de loop der decennia houten, stenen en metalen ('blikken') loodsen tot stand gekomen om te dienen als (provisorische of permanente) berguimte, opslag, onderkomen voor mensen of materieel, hospitaal, brandweer, paardenstal, wachthuis, enz. Een groot deel van deze loodsen is inmiddels vergaan, gesloopt of verplaatst, maar andere bestaan nog in situ. Soms gaat het om eenvoudige bouwwerkjes van geringe omvang, maar er zijn ook meer complexe en grotere exemplaren. Een houten artillerieloods die langs de toegangsweg aan de keelzijde van Fort Giessen is gebouwd, is nog ter plaatse aanwezig.

Omschrijving

Donker geschilderde, houten ARTILLERIELOODS (D) ten noordwesten van het fort aan de zuidwestkant van en ongeveer halverwege de toegangsweg van het Fort Giessen. De aan de keelzijde van het fort, parallel aan de weg gelegen loods is vermoedelijk omstreeks 1880 gebouwd. De loods meet ongeveer 35 x 10 meter en is een van de grootste nog bestaande exemplaren. De loods wordt gedekt door een zadeldak met ruim overstek, belegd met gesmoorde, holle pannen. Het gebouw heeft, decoratief gezaagde, wit geschilderde houten windveren. De gevels

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

zijn opgetrokken uit rabatdelen. De beide langsegevels zijn niet symmetrisch voorzien van vensters, waarin (openslaande) ramen met fijne roedeverdeling (4 x 2) en toegangen. Ook de kopse gevels bevatten toegangen, die zijn voorzien van dubbele (opgeklampte) lattendeuren met degelijk ijzeren gehang. Op zolderniveau enkel uitgevoerde, kleinere deuren. Het interieur werd niet bezocht.

Waardering

De ARTILLERIELOODS (D) van Fort Giessen is van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.
- * Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde houten bebouwing, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit de periode 1871-1886, namelijk een houten loods van omstreeks 1880.

- * Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.
- * Het onderdeel is representatief omdat het een voorbeeld is van een authentieke in de directe nabijheid van een verdedigingswerk ingerichte houten loods en hij vertegenwoordigt zeldzaamheidswaarde door omvang, gaafheid en detaillering.
- * Het onderdeel is tamelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm en bouwkundige detaillering alsmede diverse onderdelen intact zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bijgebouwen

Functie

Monumentnummer*: 531947

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 23 januari 2015
Kadaster deel/nr: 82802/140

Complexnummer

531941

Complexnaam

NHW-Fort (bij) Giessen

*Woonplaats**

Giessen

*Gemeente**

Altena

*Provincie**

Noord-Brabant

*Straat**

Giessensesteeg

*Nr**

2

*Toev.**

*Postcode**

4283 HP

*Woonplaats**

Giessen

Situering

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Woudrichem

*Sectie**

I

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

1425

*Rijksmonumentomschrijving***

Cluster 79.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

FORTWACHTERSWONING (E) bij het Fort Giessen als dienstwoning en onderdeel van het fortcomplex. Omdat de meeste forten en andere (buiten de bebouwde kom gelegen) verdedigingswerken - wanneer er geen sprake was van mobilisatie of oefeningen - geen bezetting met militair personeel hadden, was er in veel gevallen een aparte woning of andersoortig onderkomen voor een beheerder of wachter. Soms had een dergelijk(e) woning of onderkomen tevens een andere functie, zoals sluis- of brugwachtershuis. In een aantal gevallen bestond zo'n woning al voor de aanleg van het fort; de inpassing had dan een ad hoc karakter. Voor wat betreft de locatie van een wachterwoning zijn geen duidelijke standaarden; soms liggen ze op het fortterrein, maar ook wel erbuiten. Ook het gebruikte bouw materiaal varieert, maar meestal gaat om baksteen of hout. De fortwachterswoning bij Fort Giessen ligt aan het noordoostelijk begin van de toegangsweg, buiten het eigenlijke fort en de gracht. Aan achterzijde bevindt zich een latere aanbouw onder zadeldak, die niet wit is gesausd.

Omschrijving

De FORTWACHTERSWONING (E) van Fort Giessen is gelegen aan de noordoostzijde van de toegangsweg van het fort, de hoofdgevel evenwijdig aan de toegangsweg en de daknok haaks erop; in beide dakvlakken een bakstenen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

rookkanaal. De van rond 1880 daterende, bakstenen woning is een eenlaags bouwwerk op (vrijwel) vierkante plattegrond, gedekt door een zadeldak belegd met gesmoorde, (opnieuw) verbeterde holle pannen. Het oorspronkelijke pand is integraal gepleisterd en wit gesausd, op een donkere plint na. De naar de toegangsweg gekeerde kopse gevel is symmetrisch ingedeeld met een centrale, brede toegang, waarin paneeldeur en ijzeren roosters voor de ramen en bovenlicht. Links en rechts twee rechthoekige, verdeelde schuiframen met verdeeld bovenlicht en houten luiken; in de topgevel één dubbel raam met bovenlicht. Links in linkergevel twee vergelijkbare vensters. In rechterzijgevel tuindeur en venster. In top achtergevel eveneens kleiner venster. Roosankers in meerdere gevels. Het interieur is niet bezocht.

Waardering

De FORTWACHERSWONING (E) van Fort Giessen is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde bebouwing, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit de periode 1871-1886, namelijk een militaire dienstwoning van omstreeks 1880.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en vanwege de ligging aan de keelzijde van het fort, buiten de gracht.

* Het onderdeel is representatief omdat het een voorbeeld is van een op geringe afstand van het betrokken verdedigingswerk ingerichte militaire dienstwoning.

* Het onderdeel is tamelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm en bouwkundige detaillering alsmede diverse onderdelen intact zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bijgebouwen

Functie